

STUBER ANDREA

Járom az utam

■ PORTYÁK A JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZBA ■

A József Attila Színház az a hely, ahová különleges közönség jár kicsit sem különleges előadásokat nézni. Kezdetől fogva megvolt a maga specifikuma ennek a teátrumnak. Már amikor alapították – 1956-ban, egy minisztertanácsi határozattal hozták létre nem egészen a semmiből –, akkor is másképpen kezelték, mint a többit. Szerényebb elvárásokat támasztottak vele szemben. Egyfajta lenéző engedékenységgel kezelték: legyen ez a színház Angyalföld (plusz Újpest) szórakoztatóintézménye, amelynek nem muszáj a környékbeli munkásokat ideológiailag nevelnie, elég, ha boldogítja őket könnyed, kellemes előadásokkal. A szocialista kultúrpolitika – már amit annak hívtak – ambicionálta, hogy szokjanak be a színházba, s ha a szépjérzőkük fejlődik, nyilván kialakul majd bennük az igény a magasabb művészetre.

ÖRÖKBEOGADÁS

A Váci út 63. alatti intézmény – amelyben igazság szerint már a hivatalos megalakulás előtt is működött József Attila elnevezésű színház Szendrő József vezetésével, csak azt egy év után átszervezték-beolvasztották – Fodor Imre igazgatása alatt valóban odaszoktatta a környékbelieket. Az angyalföldiek örökbe fogadták a színházat, társulatostól, produkcióstól. A teátrum a helyi közönségnek kínált programot, helyben. *A szabin nők elrablásával* kezdtek – kétszázas sikerszéria Bilicsi Tivadarral –, de idővel elég jól ment Osztrovszkij, Anouilh is. Olykor „autós darabok” is születtek – így neveztek azokat az előadásokat, amelyekért messzebből, a kerület határain túlról is eljöttek a nézők. 1965-ben már hét-ezer bérlettel büszkélkedhettek, kilencven százalékuk üzemi dolgozó volt. Évadonként hat-hét bemutatót tartottak, s tizenöt-husz gyári találkozó gondoskodott a munkás-művész kapcsolatok fejlesztéséről. A színház első évtizedében itt játszott Gobbi Hilda, Sinkovits Imre, Darvas Iván (mindhárman büntetésből), valamint Ráday Imre, Koncz Gábor. Szemes Mari és Kállai Ilona évtizedeken át volt meghatározó színésznője a társulatnak. Itt szerették meg a nézők Voith Ágit, és itt lett sztár Bodrogi Gyula, aki például 1960 októberében 36 előadást játszott, az igazgatói fizetés feléért. (Ide most személyes adalékként betolakszik első női élményeim egyike: itt láttam gyerekként az 1972/73-as évadban a *Cyranót* Fülöp Zsigmonddal és Bodnár Erikával, és azt szerettem volna tudni, miből van a színész orra.)

Amikor 1984-ben a kék metró elért az Árpád hídig, a József Attila Színház egy csapásra közelebb került a belvároshoz, s ez lehetővé tette volna a nyitást újabb nézői rétegek felé. Bár a színház – Iglódi István művészeti vezetésével – kísérletet tett erre, az áttörés nem valósult meg. Ma már megállapíthatatlan, hogy a próbálkozás az előadások színvonala miatt nem volt elég meggyőző, vagy a társulat, a közönség, esetleg mindkettő ellenállásán bukott meg.

PÓTSZÉKFOGLALÓ

Azóta nagyot változott a világ, no meg a környék is. (Ha most váratlanul harci jelszó érkezne Csepelről, akkor a Váci útról legfeljebb az autószalonok felelhetnének neki.) A tizenharmadik kerületiek azonban ma is magukénak érzik a József Attila Színházat. A teátrumnak felismerhető és összetéveszthetetlen közönsége van, amely megbízhatóan, 4579 bérlettel, 91 százalékos látogatottsággal szinte mindig megtölti a nézőteret. Elkerülhetetlen a pótszékezés – meg kikerülhetetlen, pedig alaposan megnehezíti a kijutást a szűk széksorokból. A publikum ma bizonyára kevésbé áll munkásokból, mint inkább alkalmazottakból, bérből és fizetésből élők, önkéntes meg kényszervállalkozókból és nyugdíjasokból. De a nézők éppúgy otthon vannak ebben a színházban, mint a korábbi évtizedekben. Sehol máshol nem látni Pesten ilyen meghitt, családiasan „színházazó” idős párokat, középkorú csoportokat, fiatalabb társaságokat. Ez a közönség – bárki megmondja ezt, aki sokat és sokfelé jár színházba – más, mint a többi. Odaadó és befogadó, kicsit naiv, közvetlen és természetes. Itt az is előfordul olykor – nem kelt megütközést –, hogy egy néző jóízűen beszél a vígjátékba, vagy hogy a stúdiószínház testközelben terében a tapsnál valaki megragadja a főszereplő kezét, s tisztelettel gratulál. Ez a türelmes és sze-

retteljes publikum mindent elfogad, és – általában – mindennek örül. Látványos el-
lenpéldaként hét évvel ezelőtt Spiró György *Vircsaft* című, a magyar valóságot szatirikusan, szabadszájúan ábrázoló darabjának előadásán akadtak ugyan hangosan méltatlankodó nézők, de ez is inkább a publikum közvetlenségére és ösztönösségére, mint szigorúságára vallott. Ilyesféle eset mostanában nemigen fordulhat elő. Egyrészt mert a jelenlegi műsor nem vállal hasonló kockázatot. Másrészt mert a színházjegyek alaposan megdrágultak azóta (a József Attila Színházban sem kapható ezer forintnál olcsóbb). Márpedig minél többet fizet a néző a jegyért, a tapasztalatok szerint annál kevésbé szereti elégedetlennek érezni magát. A közönség barátságosságát és elszánt jóindulatát látva mindenestre felmerül a kérdés, vajon nem lehetne-e ennek a publikumnak magasabb igényű színházat csinálni. Hátha azt is elfogadja!

ENGEDMÉNYES

A Váci úti teátrumban az elmúlt szezonban töltött tizenhat estém közül talán csak a *Mosolykommandó* bemutatóján tapasztaltam néminemű szolid ellenállást. (A premier közönsége itt kevésbé különbözik az átlagos előadástól, mint másutt.) Ez abban nyilvánult meg, hogy a nézőter hátsó harmada, amelyet beláttam, jobbra nem tapsolt az előadás végén. Nem méltatlankodtak az emberek feltűnően, nem csóvázták a fejüket, nem sügtak össze, csak éppen konokul kímélték a tenyerüket.

Az elmúlt évadban megvalósított és a jövőre tervezett program alapján határozottan leszögezhetjük, hogy a József Attila Színház manapság kevésbé igényes műsorral kívánja a közönséget szórakoztatni, mint korábban, akár csak tíz-tizenöt évvel ezelőtt is. A kilencvenes évek elején Lénér Péter igazgató még Heltai Jenővel, Herczeg Ferencsel, László Miklóssal, Machiavellivel, Caragialéval csábítgatott, gyakran fordult Molnár Ferenchez, s adott arra, hogy rendre műsorra tűzzön egy-egy klasszikust, elsősorban Shakespeare-t (aki most egy négy éves, s korának megfelelően rozszant és lestrapált *Makrancos hölgy*-előadás-sal képviselteti magát a repertoárban). Az idén Feydeau volt a klasszikus. Amúgy

Hegy Barbara és Kern András
a Spencerben

pedig nevenincs angolszász szerzőkkel arat bulvársikereket a társulat. Régebben az évad végére jutott egy-egy zenés produkció. A jövő évi műsortervben más sincs, mint zenés vígjáték, vígjáték zenével, esetleg zene nélkül. Lassan elenyészni látszik Léner Péter korábbi rokonszenve az epikus művek iránt, amely valószínűleg még a Kazimir Károly-féle Thália Színházban ébredt benne. Ezt a műfajt idén a *Különös házasság* című Mikszáth-regény színpadi változata képviselte. Az évad legatütőbb sikere azonban abból a *Spencer*ből született, amely voltaképp a hiányosságai révén került a József Attila Színházba, hiszen alaposabban és igényesebben kidolgozva alighanem a Vígszínház mutatta volna be.

SPENCER KERN

Kern András darabja – mely a 2003/2004-es szezon első bemutatója volt – egyszerre viseli magán a szerző színészi exhibicionizmusának és emberi szemérmességének jegyeit. Egyfelől hollywoodi sztárok életét és kapcsolatát dolgozza fel – szerény külsőségek közepette –, másfelől mindvégig bizsergető érzéseket kelt a tekintetben, hogy számos vonatkozásban magáról Kern Andrásról szól. (A szokatlannul bőséges bulvársajtó-háttérből úgy tűnik, a rendező Tordy Gézát is ez érdekelte a történetből.) Némiképp zavarba ejtő szakmailag minősíteni egy olyan alakítást, amelyben Kern bizonyos pontokon feltehetőleg a saját, legszemélyesebb dolgairól beszél a saját szavaival. Méricskélhetjük-e ezeknek a színészi pillanatoknak a hitelességét? Nem volna az durva emberi tapintatlanság? De.

A darab ügyes munka. Épkézláb, cseppet érzelgős, kicsit közhelyes és konyhafilozofáló. Az előadás elég kellemes, gördülékeny és szórakoztató. Kern András elvileg Spencer Tracyt alakítja – és hasonlítani is képes rá, amikor összeszedi magát –, Hegyi Barbara Katherine Hepburnt. (Én speciel jobban örültem volna, ha inkább Nagy-Kálózy Eszter játszotta volna Hepburnt, Hegyi Barbara pedig beállt volna Karády Katalinnak Bacsó Péter filmjébe!) A színjáték a két színész évtizedeken át tartó, évődő-huzakodó szerelmi kapcsolatát követi, ámbar inkább csak kifelé mutatott külsőségeit érzékelteti. Kern-Tracy és Hegyi-Hepburn között frappáns dialógusok zajlanak. Nagyjából ennyi. Hegyi Barbara figurát teremt: kicsit derb, hűvös, pikírt nőt, aki önmagát is megmosolyogtató, elnéző módon ragaszkodik ehhez a férfihoz. Kern magát hozza, szokott felfortyánásaival, járkálásaival, poentírozásával és

avval az enyhén szórakozott színészi jelenléttel, amelybe befér, hogy időnként a nézői széksorokon járhatja a szemét.

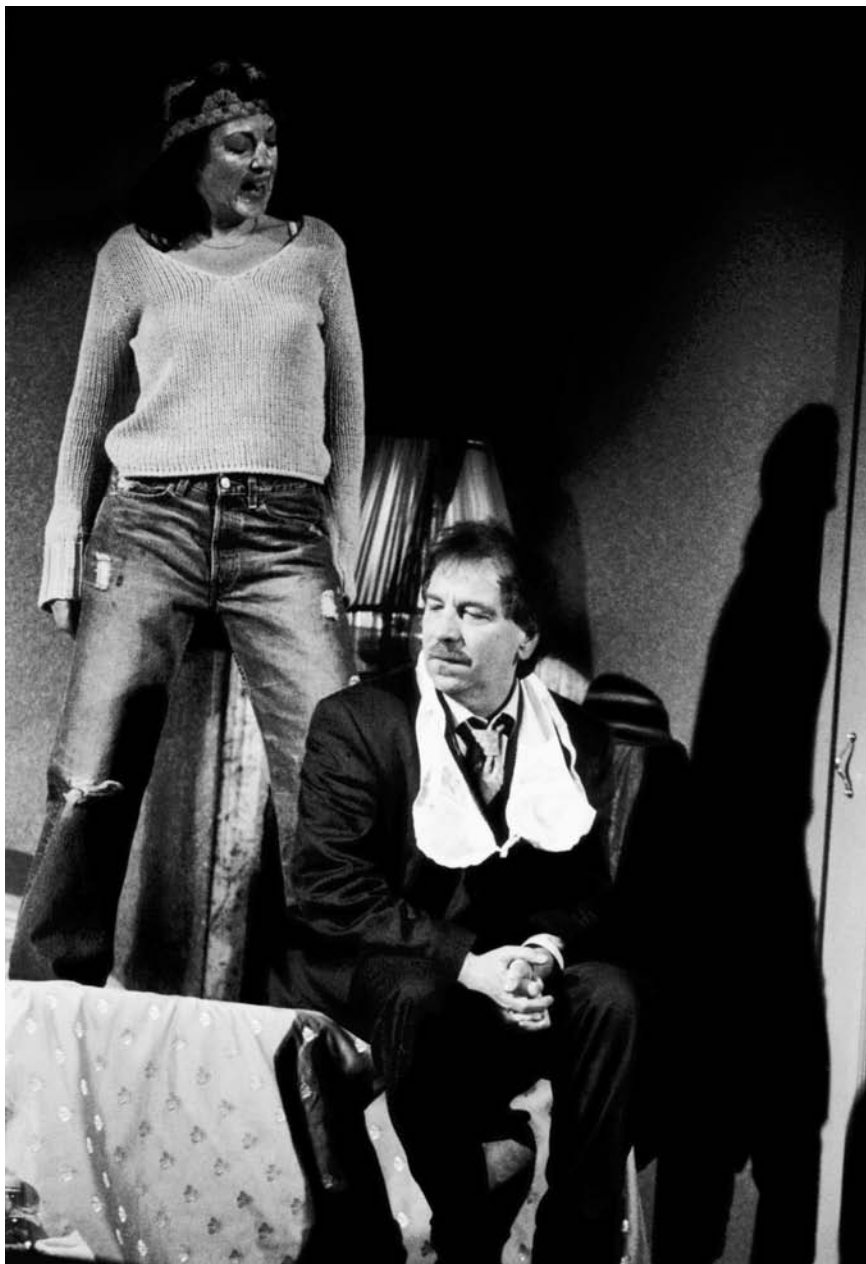
Az előadás a főszereplő pároson kívül a megszokottat nyújtja. Például Sztankay István lehangoló és/vagy fékezhetetlen komédiázását. Sztankay valószínűleg minden fogást ismer, amellyel egy figurát mulatságossá lehet tenni, de imponáló módon megoldozik azért, hogy újabbakat találjon ki. (Vagy én nem láttam még a teljes készletet.) Ezúttal Sztálínekít kerekít kabarészámot a Tracyvel való találkozásból – Kern kedvesen átengedi neki a terepet –, s minden poénlehetőséget kiaknáz, amelyet a rendelkezésre álló zsúrkocsi és vodkásüveg nyújt. Az ember nem képes sokáig berzenkedni Sztankay láttán: előbbutóbb kénytelen megadni magát magabiztos professzionizmusának és precíz igyekezetének, amellyel a nevettetést szolgálja.

A *Spencer* által prezentált másik helyi sajátosság Kocsis Judit, aki ugyancsak igen szakszerű eleme a produkciónak, különösen abban a meghitt női kettősben, amikor Hegyi Barbarával elosztják maguk között a szeretett férfit.

A *Spencer*-bemutató elfogadható szezonkezdetnek tűnt, az évad végére aztán jelentősen felértékelődött. Hónapokra előre betáblázott nagy siker lett, s a májusi újránézéskor konstátálhattam, hogy végül is ez volt a tavalyi csúcsteljesítmény a Váci úton.

A CSAPDA

Feltehetőleg kevésbé jött be a *Különös házasság* októberi bemutatója. A regény színpadra adaptálását Léner Péter rendező felkérésére Závada Pál végezte el – a kritikusok által meglepően eltérően megítélt sikerrel. Akadt, aki szerint kitűnő színdarab született, amelyet érdemes volna most már meg is rendeznie valakinek, más meg úgy vélte, hogy az átírat a legásatagabb dramaturgiai sémákkal dolgozik. Az biztos, hogy maga az előadás – bár jelentős erőfeszítéssel: Horesnyi Balázs ódon, cikornyás, monumentális díszletével, Vágó Nelly szépen historizáló jelmezeivel, a mikszáthi világot egy az egyben behozó, erdélyi vendég Györfly Andrással megerősített színészgárdával készült – nem igazolja, hogy a mű színpadért kiált: nehézkes, tanácstalan, nem leli saját értelmét, ahogyan a tucatsnyi tétova, ámbár megadóan beletörődő színész sem. A legerősebb érzésünk az aggodalom a két főszereplő, Maday Gábor és Danyi Krisztián iránt. Ők ebben a darabban mutatkoznak be új színházukban. Léner Péter ugyanis olyan igazgató-rendező, aki szemmel

Vándor Éva és Bajor Imre a *Mosolykommandóban*

tartja a vidéken felnövő tehetséges színészeket, és szívesen szerződteti őket. Csak hát akik ilyen módon a József Attila Színházba kerülnek, ritkán produkálnak látványos fejlődést: általában néhány éven belül távoznak, vagy – rosszabb esetben – nyom nélkül felszívódnak a társulatban. Maday Gábor Debrecenben *A Gézagyerek* címszereplőjeként hívta fel magára a színházi szakma figyelmét. Első pesti évadában két fontosabb szerepet kapott –

az alkatához feltűnően nem illő Buttler grófort a *Különös házasságban*, majd egy kétes alakot a *Mosolykommandóban* –, s teljesítménye összehasonlíthatatlanul érdektelebb és jelentéktelenebb volt, mint néhány debreceni alakítása.

Hogy a József Attila Színház nem a legmegfelelőbb hely egy fiatal színész számára tehetsége kibontakoztatásához, annak legalább három oka lehet. Az egyik a műfaji behatároltság, tudniillik hogy itt zömmel nem különösebben változatos bulvár- és szalonvígjátékokat, valamint korlátozott szabású zenés darabokat játszanak. (Az utóbbiak között kivételt jelent a három éve futó *Made in Hungary*, amely alapos munkával és sok vendég közreműködővel létrehozott sikerdarab, fiatal, lelkes nézőtáborral.) A drámai műfaj gyakorlására legfeljebb a Gaál Erzsébet Stúdióra átkeresztelt Aluljáró minitere ad nagyon szűkös lehetőséget, ámbár a működésének van némi alibijellege. De erről később.

A másik ok, ami miatt nehéz itt egy fiatal színésznek a szakmai fejlődés, az, hogy a társulat nélküli a rendezőket. Direktorsága kezdetén, a kilencvenes évek elején Léner Péter még úgy gondolta, hogy „rövidesen kialakul már egy olyan rendezőgárda itt is, amelyik szellemi-szakmai centruma lehet a színháznak”. (Akkoriban még a színház profilját is szélesebb skálán képzelte el, „talán az egyik végén a nagy tragédiákat, a másik végén pedig a csak szórakoztató boházatokot hagyva el”). Ám a József Attila Színháznak nemhogy rendezőgárdája, tulajdonképpen rendezője sincs. A művészeti vezető Koltai Róbert rendez is. De Gaál Erzsébet halálával láthatóan megszűnt a szisztematikus alagsori műhelymunka, a közös, folyamatos, produkcióról produkcióra épülő együttműködés rendező és színészek között. Volt egy nem érdektelen rendezői sorozata Naszlady Évának, de már neki is csak hűlt helye van a társulatban. (Nota bene: a stúdió műsorának ma is az a *Pillantás a hídról* az egyik legmeggyőzőbb darabja, amelyet még Gaál Erzsébet rendezett az 1997/98-as szezonban, s amely túljutott századik előadásán. A másik pedig a Naszlady által jegyzett *A manó*.)

Képzeltbeli József Attila színházi fiatal színészsünk harmadik – és talán legnagyobb – problémája az lehet, hogy Léner Péter nem a társulat tagjaira építi a reper-toárt, hanem vendégekre, jellemzően médiaszár színészekre. Tekintsünk most el a hipotetikus ifjú rossz érzéseitől, amiért a meghívottak – úgy hírlík – hat számjegyű összegért lépnek fel esténként, míg ő bagóért dolgozik. Nagyobb baj, hogy ezekből az előadásokból szakmailag jószerével mindent kispórolnak a főszereplők poénjain kívül. Az „egy sztár és más semmi” projekt még viszonylag nívósan indult – *A miniszter*

félrelép már lefutott produkciójával –, s a 166. előadásánál járó *Balfácánt vacsorára!* is elég jó anyagnak bizonyult. Ám a Koltai Róbertre alapozott *Egy hölgy a Maximból* már megsínyli a sztárra alapozás gyakorlatát, a Bajor Imrét kínáló *Mosolykommandó* pedig mint színdarab sem üti meg a mértéket. (Itt jegyzem meg, a József Attila Színháznak igyekeznie kell, ha a médiasztárok újrahaznosításában fel akarja venni a versenyt a Budapesti Operettszínházzal. Ott Hernádi Judit, Verebes István, Bajor Imre és Gálvölgyi János zenés-táncos szerepeltetése után nyilván eljutnak majd Havas Henrikig is.)

MEG NEM FELELÉS

A fentiek ellenére sem állítanám azonban, hogy a József Attila Színházban lehetetlen a színészi fejlődés. (Legfeljebb lassabb, nehezebb és korlátozottabb, mint sok más helyen.) Nyilván itt is lehet tanulni – például Sztankaytól vagy a Schütz Ila helyét betöltő, az ő szerepkörét folytató Pogány Judittól –, lehet szakmai fogásokat ellesni, rutint és színpadi biztonságot szerezni, leginkább a vígjátéki műfajban. Ullmann Mónika például némileg színesebbnek és öntudatosabbnak mutatkozik ma, mint néhány évvel korábban, Lévay Viktória mindinkább figyelemre méltó színpadi jelenség, Ságghy Tamásnak pedig már túl is kellene lépnie ezen színházon, amely a dalos-táncos-bohókás fiatalember szerepénél komolyabbat nemigen kínálhat neki.

Visszatérve az elmúlt évadra: a szezon első felének két nagyszínpadi bemutatóját, a *Spencert* és a *Különös házasságot* januárban az *Egy hölgy a Maximból* (más néven *Osztrigás Mici*) követte. Ennek színpadra állítására Szőke Istvánt kérték fel, ami legalábbis meglepő ötlet, mert Szőke nem francia bohózatok könnyű kezű színreviteléről közismert. Aki dolgozott már vele – és Koltai Róbert, a meghívás ötletgazdája közénk tartozik –, tudja azt is, hogy Szőke nem decens, pontos, részletes instrukciókból építkezik, hanem svungból, spannoltságból. Hitet követel és – jó esetben – hitet ad a közös munkához. Ahol ez nem születik meg, ott érdemben az előadás sem. A jelek szerint ez történt a Feydeau-vállalkozás esetében. A címszerep-visszaadás, a botrány és a bemutatóelmaradás elkerülése érdekében Léner Péter az utolsó időszakban közbelépett, a premiert megtartották, az előadás másoron van, siker, szeretik a nézők. Elnézik Kerényi József szegényes díszletét, amelyben sárgás, beázásfoltosnak látszó falak felett líneg-lógnak a fekete drapériák, s letakart barna hokedlik szolgálnak puff gyanánt. Elnevetgélnek Ullmann Mónika Micijén, aki kánkánpiros hajjal mórirkálja el a közönségességet, hadonászik, göccög. Koltai Róbert Petypon

szerepében ugyanazt a zilált, hiszteroid, kétgesztusú (kezek összecsapása, fejhez kapás), illegő-billegő léptű pasast adja, mint bármi másban. Még hogy francia orvosprofesszor? Ez a figura ugyanaz a lúdtalpas pesti balek, akit Koltai behoz a József Attila Színház többi vígjátéki vállalkozásában is.

Huzamosabban örvelezhetünk Bodrogi Gyula jelenlétének, aki a *Kilencen, mint a gonoszok* után most ismét visszatér régi sikerei színhelyére, s megmutatja, milyen az, amikor valaki autentikusan mozog a műfajban. Könnyed és elegáns mint bohózi elem: nagy biztonsággal emeli fel és ejti el a poénokat, tökéletesen szól ki, zavarodik meg vagy dühödik be a nagybácsi szerepében.

MERÉNYLET

Tavasz felé közeledve újabb mulatságot kínált a színház. Alistair Beaton vígjátékának, a *Mosolykommandó*nak március 12-i premierjére eljött számos politikus: miniszterek,

Fábián József felvételei

Sztankay István és Besenczi Árpád a Primadonnákban

pártelnökök, frakcióvezetők, sok jól megtermett, telefonszínór-fülű ember kíséretében. Más országok politikusai ezen az estén tömegtüntetéseken tiltakoztak a madridi terrortámadás ellen. A mieink viszont egy bávatag, meglehetősen szellemtelen, piszkos szájú komédiát néztek, amely a politikacsinalók kisszerűségéről, korruptségéről és őszintétlenségéről kívánja lerántani a leplet. A Horgas Péter tervezte csicsás, halványzöld szállodafa-

lak közé Sztarenki Pál kente oda a cselekményt, amelynek problematikus kulcsfigurája a Bajor Imre játszotta főszereplő. Ő a titkos stratégia, aki a miniszterelnöki kommunikációs stáb tagjaként manipulálja a manipuláló politikust. Alakításának alapvető baja, hogy azt az egyszerű, őszinte, csavarmentes figurát hozza, amelyet a nézők megszerettek a Heti Hetesben. Akkor is, ha a szerep nem ezt kívánja meg. Kérdés, hogy tudna-e jelenleg mást játszani. A magam részéről Bajort nagyszerű színésznek tartottam a játékszíni korszaká-

hány évvel korábbi angyalföldi bemutatója, a *Botrány az Operában* című vígjáték nem túl meggyőző referenciája.)

NEMCSERÉS TÁMADÁS

A *Primadonnák* előadását Méhes László jegyzi, akinek számos olyan rendezése látható különböző színházakban (a József Attilában a *Made in Hungary* és a *Nebántsvirág*), amely nem nélkülözi a szükséges munkabefektetést. A *Primadonnák* elég jó matéria. A szerző sok mindenből merít – Shakespeare-vígjátékoktól kezdve a *Van, aki forrón szereti* című filmig –, és jó érzékkel kotyvaszt. Abban, hogy a két főhős, a két ifjú Shakespeare-színész nőnek öltözve egy örökség megszerzésére használja képességeit, halvány analógiát is érezhetünk. A művészet helyett az alkalmazott színházat területén működnek – akárcsak a József Attila Színház színészei.

Bánfalvy Ágnes és Molnár Zsuzsa a Moszkvai szépségben

Koncz Zsuzsa felvétele

ban vagy a Radnóti Színház-beli *A jó tündérben*. A *Mosolykommandó*ban viszont elszomorít. Mintha megcsappant volna a szakszerűsége. Alig élnek meg a poénjai, nincsenek váltásai, semmi dinamikája, s ha megemeli a hangját, egy szavát sem érteni. Partneréből, Maday Gáborból a magabiztosság hiányzik, ilyenkor aztán arat a talpraesett Schnell Ádám. Az övé lett az évad utolsó, májusi nagyszínházi premierje, a *Primadonnák* is, amelyet Ken Ludwig írt, Hamvai Kornél fordított. (A szerző né-

Személyes meggyőződés szerint egyébként kényes és megfontolandó, melyik férfi színész alkalmas nő eljátszására. Nem lehet ugyanis ordítóan parodisztikus a férfi által megformált nő. Kell bizonyos alkati adottság, azután jöhet az ügydöntő jelmeztervezői fellépés. A legerősebb esetben egy férfi színészből a női ruha és a női karakter addig nem látott vonásokat – *horribile dictu*: váratlan szépséget – hív elő. (Két ilyen eset volt a nézői praxisomban. Az egyik Mertz Tibor egy régi szolnoki *Liliomfi*-ben, a másik Bede Fazekas Szabolcs a nyíregyházi *Senki sem tökéletesben*.) Mármint a *Primadonnák* esetében Schnell Ádámól nyúlánk, elegáns, artisztikus és már-már arisztokratikus nő lett. Beszenzi Árpád viszont szemernyit sem illúziókeltő lányként. Róla egyébként – aki szintén médiaszínész, ha nem is első vonalbeli – a József Attila Színház teljes repertoárja jobb képet mutat: kis túlzással vele nyeri el értelmét a Gaál Erzsébet Stúdiószínház jelenlegi működése.

ALÁMERÜLVE

A stúdiószínház válogatott kínzásokra alkalmas nézőterével – szűkösség, levegőtlen-ség, zsúfoltság, kényelmetlenség, rossz kilátás, újabban ragadós székek – nem annyira a közönség jó érzését szolgálja, mint inkább a társulatét. Itt merítkezhetnek meg a színészek drámai művekben, saját gyönyörűségükre és a műsorterv nemesbitése érdekében. (Jellemző példa a *Hosszú út az éjszakába*. Egy céltalan, üres, felesleges estén teljesen értetlen és érintetlen nézői lehetünk annak, hogy eltompult érzékű színészek színpadias modorban művileg drámáznak az orrunk előtt.) Végignézve a pincei repertoárt megállapíthatjuk, hogy Besenczi Árpádnak sikerül a csoda: *A manóban*, Naszlady Éva rendezésében olyan Fjodor Ivanovicst játszik, akinek arca, karaktere és aurája van, s minden kétséget kizáróan az orosz sztyeppe poros útjáról érkezik a térbe, nem pedig sötét lépcsőn bukdácsol le a pincébe. Besenczi különben a *Balfácánt vacsorára!* előadásában is elegáns színészi megoldást talál alig megírt szerepére. Egybeolvasztja saját és az általa játszott figura humorát – így teremt helyzetet ahhoz, hogy jóízűen mulathasson a darab komikus szituációiban. Ebben a produkcióban Kern Andrásnak van egy súlyosan nagyszerű jelenete. Valahogy így: Koltai Róbert telefonál, felhívja a Kern játszott pasas feleségét, aki besokallt, és elköltözött otthonról. Kern csak áll, nem néz oda, mégis csupa mélységes figyelem. Megadta magát a sorsának. Nem hisz, de remél. Olyan erővel van jelen, mintha ezért a néhány percért jött volna be ezen az estén a színházba.

A stúdiószínházban tavaly mindössze egy bemutatót hirdettek meg: Milan Kundera *Jakab és a gazdája* című művét Salamon Suba László rendezésében. Becsületlen és érdektelen este, csöppet talán túlkoros előadás, amely az érdemdús, megbízható középmeződek tagjait, valamint az idősebbeket foglalkoztatja: Józsa Imrét, Kocsis Juditot, Juhász Györgyöt. Hanem Szabó Évát már némiképp zavaró stúdióközelségben mély dekoltázzsal nőiesen huncutkodni látni. Katona János és Újréti László is túljutottak már talán a szoknyák után kapdosás korán, mindazonáltal Újréti nagyon is méltányolhatóan, jó szakemberként, szabatos gesztusokkal, pontos mimikával, kifejező nézésekkel dolgozik. Kocsis Judit is hozza, amit mindig: nőies elevelegét, asszonyi simulékonyt, kecsességét, ahogy puhán siklik a férfiak között. (Itt jut eszembe: a társulat másik jelentős színésznőjének, Vándor Évának nem nyújtott semmi érdemleges feladatot az évad!)

A MÉLYPONTIG ÉS TOVÁBB

A Gaál Erzsébet Stúdió még egy premiernek volt színtere: a Viktor Jerofejev regényéből a német Uwe Lauer által írt és előadatott *Moszkvai szépségnek*. Ez a műsortervben nem szerepelt, s úgy tűnt, a színház csak befogadója a produkciónak, nem pedig létrehozója. Holott egymillió forintot kapott rá a József Attila Kht. 2004. április 15-én a Nemzeti Kulturális Alap színházi kuratóriumától. Ezúton tudatom a kuratórium tisztelt tagjaival – akik, ha jól akarnak maguknak, feltehetőleg nem fogják megtekinteni az előadást –, hogy ezt a pénzt elfecsérelték. A produkció színpadképtelen; jószerével egyetlen eleme sem éri el a szakmai minimumot. Lauer-Mokrai Orsolya fordító bizonytalan a magyar nyelvben, és tájékozatlan a szovjet-orosz valóságban. A díszlet zagyva és szedett-vedett (Éberwein Róbertet, Uwe Lauer és Lauer-Mokrai Orsolyát említi e tárgyban a színlap). Uwe Lauer rendezése ordítóan dilettáns. A hosszas monológot előszereplő Bánfalvy Ágnes egy amatőr prózamondó versenyen nem jutna be a második fordulóba evvel a teljesítménnyel. (Vajon könnyű vagy nehéz a Bánfalvy anyját játszó Molnár Zsuzsának ilyen körülmények között bejönnie a színpadra, és néhány kis jelenetében színészként viselkednie?) Ha már a kronológia úgy hozta, hogy ez a lidérces élmény került a beszámoló végére, megemlíteném még a József Attila-beli színházi esték című sorozatom legjobbját, a *Sorstalanságot*. Összegyűlt néhány tucat ember, hogy meghallgasson Kertész Imre regényéből másfél órányit. Felolvasta egy barnába öltözött, szemüveges ember, akinek mindene hiteles. Ez a gesztusa is, ez a felolvasás. Darvas Iván ismert modora, beszédmódja, stílusa még jót is tett Kertész szövegének. Megszólaltatja például azt az iróniát, amely némely tekervényes megfogalmazás, körülményes mondat szerkezet mélyén rejlik. Meghitt, bensőséges, szép együttlét volt. Mintha kisgyerekként egyedül gubbasztottam volna az ágyamban, s Darvas odaült volna mellém mesélni. Szörnyűségeket ugyan, de valahogy mégis felemelően és vigasztalóan.

A József Attila Színházban az idén lejár Léner Péter igazgató megbízatása. A szokásos esetben ilyenkor pályázat következik, amelyre az íratlan szabályok szerint a jelenlegi direktornak – hatvannyolc éves lévén – már nem illik jelentkeznie. Ámde az angyalföldi teátrum közhasznú társaságként működik 2002. július 1. óta, így nem kötelező pályázatot kiírni az igazgatói állásra. Az a hír járja, hogy Léner Péter – aki korábban még a művészeti vezetőként szereplő Koltai Róbertet szánta utódául – mégis inkább megtartaná posztját. Ebben az esetben a József Attila Színház marad olyan, amilyen az utóbbi években lett.

Színültig
színház

ESTELI SUGÓ

Havonta megjelenő színházi programmagazin
www.sugo.hu